

13. Dede Korkut Destanı: “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi”nin Metin Dil Bilimsel Bir Ölçüt Olan Tutarlılık Bağlamında Değerlendirmesi

13. Epic of Dede Korkut: Evaluation of “Salur Kazan’s Killing of the Seven-Headed Dragon” in the Context of Coherence, a Textual Linguistic Criterion

İlknur KOÇ*

Öz

Bu çalışmada Dede Korkut’un 13. Hikâyesi olan “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi”nin, bir dil bilim metodu olan metin dil bilim yaklaşımının tutarlılık ilkesinin başlıklarıyla incelenmesi, araştırmanın sınırlılığı ve kapsamı olarak belirlenmiştir. Dede Korkut Hikâyeleri’nin günümüze ulaşan ve bilinen Dresden ile Vatikan nüshaları yer almaktayken Vali Muhammed Hoca tarafından Tahran’da 2018 yılında Türkmen (Türkmensahra, Günbed) nüshası bulunmuştur. Dede Korkut Hikâyeleri’nin yeni nüshası, 2019 yılında çeşitli çalışmalar ile bilim dünyasına duyurulmuştur. Bulunan yeni nüshadan hareketle Dede Korkut Hikâyeleri’nin henüz tamamlanmadığı anlaşılmaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri’nin Türkmen nüshasında yirmi dört soy-lama ve bir boy yazma bulunmaktadır. Metin Ekici 2019’da, Yahya Vali Muhammed Hoca tarafından elektronik ortamdan ulaştığı “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” başlıklı hikâyeyi günümüz Türkçesine aktararak yayımlamıştır. Türk dili ve edebiyatının şah eserlerinden biri olan Dede Korkut Hikâyeleri’nin 13. Hikâyesi üzerine bir dil bilim inceleme çalışması yapılmamıştır. Henüz yeni bulunmuş sayılan Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi adlı hikâye, Metin Ekici’nin (2019) çevirisi ile birlikte ele alınarak metin dil bilimsel incelemenin tutarlılık ilkesine tabi tutulmuştur. Bu çalışma Giriş, Metin Dil Bilim, Dede Korkut Hikâyeleri’nin Türkmen Nüshası, Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi’nin Metin Dil Bilimsel Ölçüt Olan Tutarlılık Bağlamında İncelenmesi, Sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Dil bilim sahasında yeni bir disiplin olan metin dil bilim, bir dilsel dizgi bütünü olarak metni tutarlılık, bağdaşıklık gibi unsurlarla ele alarak metnin okuyucu ve yazar tarafından daha açık bir şekilde anlaşılmasını hedeflemektedir. Metin dil bilim, metni meydana getiren dilsel olguları, metnin anlam ve bağlam yapılarını incelemeyi amaçlayan bir

* ilknur.koc88@gmail.com, ORCID: 0009-0003-0694-2971, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

bilim dalı olduğu için metin çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Metin dil bilim, metni sadece açıklamaya yarayan klasik şerh çalışmalarından ve metin tahlilinden ayrılmaktadır. Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi adlı hikâye, Ekici'nin (2019) çevirisi esas alınarak metin dil bilimsel analizinin tutarlılık ilkesinin şu başlıkları ile incelenmesi amaçlanmıştır: “Yineleme, Özelleştirme, Genelleştirme, Nedensellik, Karşıtlık, Karşılaştırma, Amaç ve Koşul Bağlantısı”.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut, Dede Korkut Hikâyeleri, Metin Dil Bilim, Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi, Tutarlılık, Türkmen Nüshası.

Abstract

In this study, examining the 13th story of Dede Korkut, “Salur Kazan’s Killing of the Seven-Headed Dragon”, with the titles of the consistency principle of the text linguistics approach, which is a linguistics method, was determined as the limitation and scope of the research. While there are Dresden and Vatican copies of the Dede Korkut Stories that have survived to the present day, the Turkmen (Türkmensahra, Günbed) copy was found in Tehran by Governor Muhammed Hoca in 2018. The new copy of Dede Korkut Stories was announced to the scientific world through various studies in 2019. Based on the new copy found, it is understood that the Dede Korkut Stories have not been completed yet. There are twenty-four sayings and one long manuscript in the Turkmen copy of Dede Korkut Stories. In 2019, Metin Ekici published the story titled “Salur Kazan’s Killing of the Seven-Headed Dragon”, which he had accessed electronically by Yahya Vali Muhammed Hoca, by translating it into modern Turkish. No linguistic analysis has been conducted on the 13th Story of Dede Korkut Stories, one of the masterpieces of Turkish language and literature. The story titled Salur Kazan’s Killing the Seven-Headed Dragon, which is considered to have just been discovered, was discussed together with Metin Ekici’s (2019) translation and the text was subjected to the consistency principle of linguistic analysis. This study consists of Introduction, Text Linguistics, Turkmen Copy of Dede Korkut Stories, Analysis of Salur Kazan’s Killing of the Seven-Headed Dragon in the Context of Consistency, which is a Text Linguistic Criterion, and Conclusion sections. Text linguistics, a new discipline in the field of linguistics, aims to make the text more clearly understood by the reader and writer by dealing with the text as a whole of linguistic typesetting with elements such as consistency and cohesion. Text linguistics has an important place in text studies because it is a branch of science that aims to examine the linguistic phenomena that make up the text, the meaning and context structures of the text. Text linguistics differs from classical commentary studies and text analysis, which only serve to explain the text. The story titled Salur Kazan’s Killing the Seven-Headed Dragon, based on Ekici’s (2019) translation, aims to examine the consistency principle of text linguistic analysis under the following headings: “Repetition, Specialization, Generalization, Causality, Contrast, Comparison, Purpose and Condition Connection”.

Keywords: Dede Korkut, Dede Korkut Stories, Metin Linguistics, Salur Kazan’s Killing of the Seven-Headed Dragon, Consistency, Turkmen Copy.

1. GİRİŞ

Dede Korkut Kitabı, Türk-İslam inancı, dönemin edebi dili, sanat anlayışı, yaşam tarzı, hayata bakış açısı, yapılan savaşlar vb. Oğuzların hayatına ışık tutmakla birlikte Türk edebiyatının en önemli eserlerinden birisidir. Dede Korkut Hikâyeleri 1916’da Kilisli Rifat Bilge tarafından Arap harfleriyle “Kitab-ı Dede Korkud Alâ Lisan-ı Taife-i Oğuzân” başlığıyla Berlin nüshasını merkeze alarak yayımlanmıştır. 1938’de Orhan Şaik Gökyay, Berlin ile Dresden nüshalarının fotoğraflarının karşılaştırmasını yaparak “Dede Korkut” adıyla yayımlamıştır. Dede Korkut Hikâyeleri’nin Dresden nüshası 1815’te F. von Diez tarafından bulunmuştur. Dresden yazmasının Diez tarafından istinsah edilen nüshası Berlin Kraliyet Kütüphanesi’ndedir. İtalyan Türkolog Ettore Rossi, Vatikan Kütüphanesi’nde bulunduğu eserin ikinci nüshasını 1952’de tanıtmıştır. Gökyay, 1973’te “Dedem Korkud’un Kitabı” adıyla Dresden nüshasını temele alarak Vatikan nüshasındaki eklemelerle birlikte yeni bir yayın yapmıştır. 1958’de Muharrem Ergin, Dede Korkut’un Dresden ve Vatikan nüshalarının tıpkıbasımını “Dede Korkut Kitabı I” adıyla yapmış ve 1963’de Dede Korkut Kitabı II” adlı kitabına indeks ve gramer incelemesi de eklemiştir (Gökyay 1994: 80). Dede Korkut’un 2018 yılına kadar Dresden ve Vatikan adlı iki nüshası bilinmekteydi. Dede Korkut Hikâyeleri’nin bilinen bu iki nüshası, bir mukaddime ve 12 hikâyeden oluşmaktadır. Bu nüshaların keşfinin ardından günümüze kadar tarih, dil, edebiyat, folklor, sanat gibi çeşitli alanlarda çalışmalar yapılsa da Dede Korkut’un bir derviş, kahraman olarak geçmişte yaşayıp yaşamadığı ve Dresden ile Vatikan nüshalarının kim tarafından, nerede yazıldığı tespit edilmemiştir. 2018 yılında Yahya Vali Muhammed Hoca tarafından, Gumbet-i Kavus’ta Dede Korkut’un 13. hikâyesi bulunmuştur. Bulunan bu yeni nüsha Türkmen, Türkmensahra, Günbed nüshası olarak adlandırılmıştır. Metin Ekici, elektronik ortamdan eriştiği bu yeni nüshanın bildirisini ve Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi başlıklı 13. hikâyenin günümüz Türkçesine aktarımını, 2019 yılında <https://www.millifolklor.com>’da yayımlayarak Türk dünyasına duyurmuştur. Metin Ekici, bu yeni yazmanın özelliklerini şöyle aktarmıştır: “Yazmanın 48. sayfasına kadar Dede Korkut Kitabı’nın Dresden ve Vatikan nüshalarında bulunan soylamalarla benzer ölçülü-nesir tarzda metinler yer alırken, 48. sayfanın 7. satırından başlayarak yazılı son sayfa olan 61.sayfaya kadar Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi adını verdiğimiz anlatma bulunmaktadır. Bu anlatmadan önce Salur Kazan’la ilgili başka bir boy anlatılıyormuş gibi görünse de bu kısımda Kazan’ın kısa bir savaşı kendi ağzından anlatılmakta ve bu kısım Salur Kazan’ın yedi başlı ejderha ile mücadelesine hazırlık özelliği arz etmektedir. Bu ilk kısım ayrı bir boy teşkil edecek epizot yapısına sahip olmadığı gibi, mevcut on iki boy ile karşılaştırıldığında da ayrı bir boy oluşturacak genişlikte değildir.” (Ekici 2019: 8-9). Ekici (2019) tarafından günümüz Türkçesine aktarılan 13. nüsha, metin dil bilimsel bir ölçüt olan tutarlılık ilkesi bağlamında incelenmiştir. Metin dil bilimi, metni anlam, bağlam, yapı ve metni meydana getiren dilsel ifadeleri inceleyen bir yöntemdir. Kısaca metni oluşturan tüm hususları dikkate alan metin dil bilim, metni tutarlılık, bağdaşıklık, bağlaşıklık ilkelerince üç ana başlıkta tetkik etmektedir. İncelenen metni daha anlaşılır ve somut kılmayı hedefleyen metin dil bilim, yazar tarafından okuyucuya verilmek istenen mesajın, dikkat çekmesi istenen öğelerin ve anlam-bağlam yapılarının doğrudan aktarılmasını sağlamaktadır. Bu yönleriyle metin dil bilim, metni yapı, içerik, biçim, konu, tür, dilsel olgular vb. metindeki her hususun aydınlatılmasını hedeflediği için metin çalışmalarında ve dil bilim

sahasında önemli bir yer tutmaktadır. Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi adlı hikâyenin, metin dil bilimsel açıdan tutarlılık ilkesince irdelenmesi sosyal bilimlerde başta olmak üzere Türk dili ve edebiyatı için yapılacak çalışmalara zemin hazırlaması ve kaynaklık etmesi hedeflenmiştir.

1.1. Metin Dil Bilim

Dil bilim ana dalında ortaya çıkan metin dil bilim, tümcelerle bir araya gelen metnin her ögesini inceleyerek, metni daha anlaşılır kılmayı amaçlamaktadır. Metin dil biliminin alt başlıkları şu şekildedir: A. Tutarlılık, 1. Yineleme, 2. Özelleştirme, 3. Genelleştirme, 4. Nedensellik, 5. Karşıtlık, 6. Karşılaştırma. B. Gönderimsel Bağdaşıklık, 1. Öncül Bağımsız Gönderim Ögeleri, 1. 1. Kişi Adılları, Gösterme Sıfatları, 2. Ardıl Bağımlı Gönderim Ögeleri, 2. 1. İyelik Ekleri, 2. 2. Belirtme Durumu Eki, 2. 3. Kişi Ekleri, C. Biçimsel Sözlüksel Bağdaşıklık. 1. Bağlaçlar, 2. Değiştirim, 3. Eksilti. Metin dil bilimsel incelemeye tabi tutulan araştırmalarda, metnin tamamı ele alınmaktadır. Metin bir bütünsel sistem şeklinde düşünülerek metnin yapısının ve metnin yapısında yer alan unsurların birbirleriyle ilişkileri irdelenmektedir. Metin dil biliminde temel amaç metnin okuyucu tarafından daha net bir şekilde anlaşılır kılınmasıdır. Kısacası metnin içerisinde yer alan her husus, anlam ve bağlam açısından değerlendirilmektedir. Metin dil biliminin tutarlılık ilkesinde yinelenen hususlar anlam açısından dikkat çekmek istenen ögeye işaret etmektedir. Metinde tekrar edilen sözcükler ve ögeler ile metnin, anlam ve bağlam açısından tutarlılığı sağlanmaktadır. Özelleştirme ilkesinde, metinde yer alan bilginin ardından detaylandırılan ve ayrıntılarıyla aktarılan unsurlar sayesinde metinde anlam, okuyucu tarafından kuvvetlendirilmektedir. Genelleştirme ilkesinde, metin içerisinde daha önceden verilen bir bilginin genel söylemiyle verilmesi, metnin tamamına hitap etmesi, metindeki anlam bütünlülüğünü kuvvetlendirmektedir. Nedensellik ilkesinde metinde yer alan sebep-sonuç ilişkileri, okuyucunun metni daha somut bir şekilde anlamasını sağlamaktadır. Metinde işlenen olay veya durum bir sebebe ve sonuca dayandırıldığında metindeki anlam-bağlam bütünlülüğü ile birlikte metindeki tutarlılık ilkesi karşılanmaktadır. Karşıtlık ilkesinde zayıf ve güçlü konumda olan kişi, durum, olay, nesne, unsur vb. birbirine zıt kavramlarla ele alınarak metinde verilmek istenilen mesajı, okuyucuya doğrudan iletmektedir. Metinde karşıt sözcüklerin bir tutarlılık göstermesi gerekmektedir. Karşılaştırma ilkesinde metnin tutarlılığının kuvvetlendirilmesi hedeflenmekle birlikte, birbiriyle karşılaştırılan olay, durum, nesne, kişi, mekân vb. unsurlar sayesinde yazarın bakış açısı ve metnin asıl anlam bağıntısı ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda tutarlılık ilkesinde yer alan amaç bağlantısı ile de metinde anlatılan olay veya durumun hangi amaç, hangi maksatla verildiği gösterilmeye çalışılmaktadır. Koşul bağlantısında metinde şartlandırılmış bir durumun, olayın veya nesnenin hangi koşulla sağlanıp sağlanamayacağı, okuyucuya anlamın açık bir şekilde aktarılmasıyla tutarlılık ilkesince ele alınmaktadır. Metin dil biliminin ardıl bağımlı gönderim ögelerinde metnin dilsel yapısında yer alan iyelik, belirtme ve kişi eklerinin kullanımına yer verilirken; öncül bağımsız gönderim ögeleri ilkesinde kişi zamirleri ve (o, bu, şu vb.) gösterim sıfatları incelenmektedir. Biçimsel sözlüksel bağdaşıklık ilkesinde metinde kullanılan bağlaç görevli sözcükler, eksiltili cümle yapıları ve metinde daha önce aktarılmış olan bir hususun yerine başka bir deyiş kullanılıp kullanılmadığı değiştirim ilkesince ele alınmaktadır (Subaşı Uzun 1995: 110-136).

1.2. 13. Dede Korkut Destanı: “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” Adlı Hikâyenin Günümüz Türkçesi (Metin)

Kayser Salur ayası, dumanlı dağ börüsü, Salur iği, Eymür sevinci, Dulkadir delisi, Bayındır Padişah’ın vekili Kazan der: “Beylerimle ala karlı, gök sümbüllü dağlara ava gitmiş, içer idim. Serhat beylerinden ulak geldi: —Kazan ne içersin? On bin düşman üstüne geliyor. On bin düşman geldiğini iştince kollarımı kavuşturup, ak otağ içindeki evime girdim. —Yirmi bin düşman geliyor, deyince, yerimden kıvıldamadım. —Otuz bin geliyor, deyince, hiçe saydım. —Kırk bin geliyor, deyince, kara gözümün ucundan sert baktım, çekinmedim. —Elli bin geliyor, deyince, el verip elleşmedim, ‘azdır’ dedim. —Altmış bin geliyor, deyince, Allah’ı andım, atlanmadım. —Yetmiş bin geliyor, deyince, yeltenmedim. —Seksen bin geliyor, deyince, ürpermedim. —Doksan bin düşman geliyor, deyince, arkaya doğru kaydım, zırhımı giydim. —Yüz bin düşman geliyor, deyince, yüz çevirip gitmedim, akarsudan abdest aldım, alnımı yere koyup namaz kıldım. Muhammed’i yaratan bir Cebbar’a bağlılığımı bildirip; ‘Ya Muhammed! Ya Ali, medet!’ dedim. O günde kimleri öncü süvari birliği başı yaptım; Adabasa yerinde, heybetiyle yer titreten, hasmına sert baktığında yürek yaran, aç aslanın ciğer, bağrını kara sac içinde kavurup yiyen, çaya girse çalımlı, kara kartal erdemli, avcı kuşun çeviği, Türkistan’ın direği, Halep hanı, iki yaylı hadeng oklu, Kara Göne yavrusu Kara Budak’ı öncü birliği başı yaptım. Sağdan kimi saldı; Bayındır Padişah için Biçen Padişahına elçi giden, vardığında Alay Han ile Bolay Hanı alt eden, Kıl Barağın başını kesen, geri dönerken kaplan yatağı geçidinde dayısı Konur Alp’in boynunu vuran, al aygırı, Padişah Bayındır’ın hediyesini kaparı, savaş meydanlarının çiçeği, avcı başı Han Afşar’ı sağdan saldı. Soldan kimi saldı; kızılca Tebriz’den dökülüp göçen, Aras ve Kür suyunu yarıp geçen, Demir Kapı Derbend’i tepip alan, teptiğinde mızrağı ucunda er böğürden, Kumuklu’nun ödünü yaran, Şah Dağı üstünde gölgeliğini geren, Samur Suyu üstünde içki kuran, kara kış gününde Kabal’dan taze elma alıp gelen, Pamukçunun on dört köyünden haraç alan, Mangışlak’a talan salan, Tabasaran Sultanı yirmi dört bin yiğidin başı Kıyan Oğlu Deli Dünder’i soldan saldı.” Kazan der: “Kendim dipte durdum. İç Oğuz beylerini sağdan saldı. Dış Oğuz ağalarını soldan buyurdum. Alagöz’ün ağzında, Şerencana düzündü yüz bin kâfire karşı geldim. Rakip tuttum, savaş yaptım, yedi gün yedi gece o kâfirlere kılıç çaldım. Yedi günden sonra etrafıma baktım, yedi kâfir kılıcım karşısında vuruşmaya girişmeyince yüz bin kâfirin kırıldığını ondan anladım. Aras ve Kars Kalesi’ni o seferde aldım. Başı Açık’tan esir aldım. Akça Kale Sürmeli’de Lala Kılbaş’ı Daruga (Yönetici) yaptım. Beylerle Serhab Dağı’na seyre çıktım. Keyfimin yerinde olduğu sırada altı bey oğluna tuğra ve nekkare verip, kendim gibi bey yaptım.” Kazan der: “O anda bile alpim, erim diyerek övünmedim.” Bir gün âdemler evreni, İslâm dini kuvveti, Konur atlı, Salur iği, Eymür’ün sevinci, Dulkadir delisi, Savalan Dağı yaylaklı, Sarıkamış kışlaklı, seksen bin er heybetli, kara çeliğin keskini, sürcidanın (mızrağın) çeviği, sahar okların temreni, Azerbaycan lengeri, Padişahın vekili, Ulaş Oğlu Kazan, kara yazın en sıcak günlerinde ava çıkmış, tazısıyla av arıyordu. Ördekleri ürküttü, ala parsları kükretti, üç yüz yiğidi alıp, Ak Minkan’a ava gitti. Ak Minkan’da av avdı, kuş kuşladı, ikinci zamanı dedi ki: “Beylerim, kimse benimle gelmesin, hepiniz orduya geri dönün. Ben yalnız başıma bir av avlayıp gelirim.” Askerlerini gönderdikten sonra, Kazan, Konur atının üstünde Ak Minkan’ın tepesine geldi, karanlık bastı. Bu kadar yol gelmesine rağmen bir şey avlayamadı. Perverdigâr’a el açıp; “Ben beylerimden bir av avlarım diye ayrıldım. Bir av

avlayayım, yurduma avsız gitmeyeyim. Yurduma, orduma sen beni avsız gönderme.” Bu yakarıştan sonra alçak yerlere göz gezdirip av aradı. Kara Dağ’ın eteğinde yedi yerde meşale gibi yanan ışıklar gördü. Yedi yerde koyu koyu tütüp çıkan duman gördü. Kazan bu ışıkları kendi ordusunun meşale ışıkları sandı. Atının üstünde o ışıklara doğru, dağın tepesinden aşağıya, yola koyuldu. Bu sırada, Kazan’ın askerleri arasında olan Lala Kılbaş adındaki Kazan’ın lalası işitti ki, Kazan yalnız başına av yerinde kalmış. Bunu öğrenir öğrenmez yerinde duramadı, Kazan’ın ardınca gitti. Bu sırada Kazan, ışıkların olduğu yere yaklaşınca tepe gibi bir cismi yatar gördü, meşe gibi kokan bir cismi eser gördü. Yedi yer evreni bir ejderhaya rast geldi. Yedi yerde meşale gibi yanan o ejderhanın gözleriymiş. Yedi yerde koyu koyu tütüp çıkan o ejderhanın ağzının salyasıymış. Meşe gibi kokan o ejderhanın yalımıymış. Ejderhayı gören Kazan’ın yüreği doldu, taştı, güm güm attı, Kazan’ın aklı başından gitti. Kazan, ejderha ile dövüşmeye niyetlendi. Tam bu sırada dönüp, arkasına baktı. Lala Kılbaş’ı arkası sıra hazır gördü. Lalası ile konuşup, onun fikrini sordu: “Canım Lala, bu tepe gibi yatan ejderhayı görür müsün? Bu ejderhanın üstüne varalım mı, yoksa yan taraftan sessizce savuşup, kaçalım mı? Bu konudaki fikrin, en iyisi nedir?” Lala düşündü ki: “Kazan dedikleri er yiğittir, mert yiğittir. Ejderhanın üstüne gitme desem, belki bana kızıp, öfkelenir ve gazap eder.” Lala dedi: “Beyim, karşı yatan Kara Dağ’ın gözbebeği sensin, taşkın akan suların durgunu sensin, yılkinin aygırı sensin, deve sürüsünün buğuru sensin, koyunların koçu sensin, erenlerin serdari sensin, yiğitlerin koçağı sensin. Ejderha dediklerinin aslı bir yilandır. O yılanın üstüne gitmelisin” dedi. Kazan, Konur atının üstünde ejderhanın yakınına geldi. Ejderhayı ölü gibi yatar gördü. Kazan kendi kendine düşündü: “Yatmış, uyurken er öldürmek mertlik olmaz. Hile ile bir kişiyi vurmak, er oğluna yakışan bir vuruşma olmaz.” Sadağından sahar bir ok çıkardı, oku ejderhaya atıp, onu uyandırdı. Uyanan ejderha kuyruğunu savurdu, dağı sarstı, ateş püskürttü yerleri yaktı, bir nefes çekti her şeyi sömürdü. Kuru deve dikeninin yelde savrulup, yuvarlanıp gitmesi gibi, Kazan atının üstünde ejderhanın ağzına doğru sürüklenmeye başladı. Kazan bir nara atıp, Allah’ına yalvardı: “Ey dilediğini göklere çıkaran görklü Tanrı! Ey batırdığını sessizliklere gark eden ulu Tanrı! Çok kimseler seni gökte arar, müminlerin gönlündesin, sadıkların dilindesin. Allah Tanrı! Sana bir diyenin ağzını öpeyim; iki diyenin ağzını çarpayım, akar çaylar üstüne köprü kurayım, kalmışların elinden tutayım, fakirlerin sırtını örteyim. Demesinler son çağında Kazan’ı bir yılan yuttu. Ey Perverdigar! Sen bana bir kurtuluş yolu göster.” Kötü günün olmasın, kötü günün olsa Allah’ına yalvar. Allah’ına yalvaranlar mahrum kalmaz. Kazan ki, Allah’ına yalvardı, o anda onunla ejderhanın arasında bir otağ gibi bir kaya peyda oldu. Kazan, o kayanın korunaklı, kuytu tarafına geçince atından indi, mızrağını yere sapladı, kalkanını elinde hazır tuttu. Bir yiğit sağ oldukça bir silah can verir. O silah bir an, bir saat için bile o yiğide gerekli olur. Ejderha ne kadar çaba sarf edip, tekrar tekrar nefes çekip Kazan’ı yutmaya çalıştıysa da, kalkan onun savrulup ejderhanın ağzına doğru yuvarlanmasına izin vermedi. Kazan o kayanın kuytu yerinde tutundu. Bu sırada, ejderhanın heybetinden Kazan’ın bir gözü bulandı, kan çanağına döndü. Kazan kendi gözüne kızıp söylendi: “Mere sen benim namert gözüm! Kara çelik kılıcın keskinliğinden korkmazdın, sahar oklar temreninden bunalmazdın, on altı batman kâfir gürzü başıma vuruldu pörtlemedin. Ejderha dedikleri bir yilandır, bunda ne var ki bulanır-sın, kanlanırsın? Senin gibi namert göz, benim gibi mert yiğitte neyley?” Hançerini çıkarıp, gözlerini oymaya niyetlendi ancak: “Eğer ben kendi gözümü oyarsam, Kazan

ejderhayı görünce korkusundan başka bahane bulmayıp, gözlerini çıkarmış derler.” diye düşünüp vazgeçti. Hemen sadağında bulunan okları çıkardı, seksen oku önüne döküp, birbiri ardınca ejderhaya attı. Oklanan ejderhada daha sömürecek hal kalmadı, can çekişmeye başladı. Kazan, kara çelik sağlam kılıcını eline alıp, kılıcıyla ejderhanın üstüne yürüdü ve yedi başını da boynundan kılıçla kesip, yere düşürdü. Ejderhanın ağusu yere dökülünce, yeryüzüne alevler saçılıp, her yeri ateş sardı. Kazan, ejderhaya hançerini sapladı, kılıcını sapladı, bıçağını sapladı ve ejderhanın üstüne bağdaş kurup oturdu. Lala Kılbaş yerlere saçılan alevleri görünce sandı ki ejderha Kazan’ı yuttu. “Ak ekmeğini çok yediğim beyim! Ah beyim!” diyerek, elinde kılıçla ejderhanın yakınına geldi. Yakına gelince ne görsün; ejderhanın yedi başını kara yerde yatar gördü, Kazan’ı ejderhanın sırtında bağdaş kurmuş oturur gördü. Lala dedi: “Barekallah ağam Kazan! Erliğine, yiğitliğine aferin Kazan!” dedi. Kazan dedi: “Canım Lala! Ejderhayı ben öldürmedim. Senin bana verdiğin cesaret ve güç öldürdü. Hemen en iyi ustaları bul getir, bu ejderhanın derisini yüzdür.” dedi. Lala en iyi ustaları getirip ejderhanın derisini yüzdürdü. Kazan, ejderhanın derisinden, korkusuz bedenine giysi diktirdi; akça tozlu katı yayına kiriş gerdirdi; üç yelekli sahar oklarına sadak diktirdi; kara çelik sağlam kılıcına kın yaptırdı; altı dilimli kubbe şeklinde güzüne kılıf diktirdi; ala budak sürcidasına sap yaptırdı; kurt tokalı Konur atının eyerine örtü diktirdi; gölgeliğinin yelkenlerini ejderha derisinden yaptırdı. Ejderhanın yedi başını hiç israf etmeden yüzdürüp, ejderhanın iki kafa derisini Kazan kendi başına giydi. Atının örtüsü ile kendisi de ejderha donuna girdikten sonra Padişah Bayındır’ı görmek için yola çıktı. Bayındır Padişah’a haber geldi ki, “Kazan ejderha olup, gelir.” Oğuz ile Türk temiz ve saf bir inanca sahiptir ki, “İnsan nasıl ejderha olur?” demezler. Sağda, solda herkes konuşmaya başlayıp: “Kazan insan iken biz onun emrinden çıkmazdık. O şimdi ejderha olmuştur, bizim hepimizi yutar. Bir tepeye çıkalım, yoldan geçerken onu ok yağmuruna tutalım.” Bayındır Padişah söylenenleri dinledi ve söze başladı: “Benim vekilim Kazan er yiğittir, iyi yiğittir. Belki ejderhaya rast geldi ve ola ki onu öldürdü. Ola ki ejderhanın donuna girdi. Ola ki Kazan ejderha olmuştur, ne kavim ne kardeş tanır.” Kara Budak dedi; “Padişahım, bana izin verin, gidip Kazan’ın karşısına durayım. Eğer ejderha olduysa, evvela beni yutsun.” Kara Budak at oynattı, Kazan’ın karşısına gitti. Sesi duyulacak yerde durdu. Sadağından sahar bir ok çıkartıp, yayına taktı ve amcasına: “Senin ejderha olduğunu söylüyorlar. Olmadiysan benimle gümbür gümbür söyleş. Söyleşmezsen sahar okun temreniyle öldürürüm Kazan seni. Kara çelik kılıcımın keskin tarafıyla doğrarım Kazan seni. Eğer ejderha öldürdüysen, gazan mübarek olsun. Avından bir parça delili bana ver.” dedi. Kazan atından indi. Kılıcını Kara Budak’ın beline bağladı. Kara Budak ki kılıcına pehlivan, orda durdu durmadı, hemen Bayındır Padişaha varıp: “Kazan ejderha öldürmüştür.” diye haber verdi. İç Oğuz’u Dış Oğuz’u çağırıp, Kazan’ı karşıladılar. Kazan meydana varınca atından indi, yetmiş adım yürüdü, Bayındır Padişah’ın ayağına kapandı. Ejderha derisinden yapılmış gölgeliği dikti. Bayındır Padişah gölgeliğin altında bağdaş kurup oturdu. Yedi gün, yedi gece burada Padişah’ı konuk etti. Dedem Korkut der: Kazan gibi koçak yiğit bu dünyadan geldi, geçti (Ekici 2019: 9-13).

2. “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi”nin Metin Dil Bilimsel Bir Ölçüt Olan Tutarlılık Bağlamında İncelenmesi

2.1. Tutarlılık İlkesi

Metin dil biliminin tutarlılık ilkesi, metni genel çerçevede ele alarak, metnin büyük yapısındaki anlamı, metnin amacını, koşulunu irdeleyerek metni dilsel bir bütün olarak incelemeyi hedeflemektedir. Metin dil biliminde, metinsellik ölçütlerinden birisi olan tutarlılık, metindeki mantıksal/anlamsal bağlantı olarak tanımlanabilir. Bağdaşıklık, bir metnin sözel yapısına gönderimde bulunurken; tutarlılık bu sözel yapıda oluşturulan kavramsal alandaki bütün ilişkilere gönderimde bulunmaktadır. Metinde tutarlılık bağlantılarını sağlayan başlıca ilişkiler şunlardır: 1. Özelleştirme bağlantısı, 2. Genelleştirme bağlantısı, 3. Neden-Sonuç bağlantısı, 4. Amaç bağlantısı, 5. Karşılaştırma bağlantısı, 6. Karşıtlık bağlantısı (Yılmaz 2021: 10). Yazılı metinlerdeki bilginin açıklanmasına ve işlenmesine odaklanan metin dil bilimi veya psiko dil bilimi, tutarlılık kavramının ağırlıklı olarak metinlerdeki bilgi alanının anlam bilimsel açıdan incelenmesiyle oluştuğunu ifade etmektedir (Belenköylü 2023: 51).

2.1.1. Yineleme İlkesi

Metin dil biliminin tutarlılık ilkesinin ilk başlıklarından olan yineleme unsuru, metin içinde tekrar eden olay, durum, kişi, unsur, mekân, zaman vb. işaret etmektedir. Yinelenen unsurlarla anlamsal tutarlılığın sağlanması hedeflenerek okuyucu tarafından tekrarlanan ifadeler sayesinde dikkat çekilmek istenen olay, durum vb. açık bir biçimde anlaşılabilirlik sağlamaktadır. Dede Korkut’un 13. hikâyesi olan Salur Kazan’ın Ejderhayı Öldürmesi’nde en çok tekrar eden kavramlar sırasıyla şöyle tespit edilmiştir: A. Salur Kazan, B. Ejderha, C. Bin sayısı, D. Yedi rakamı, E. Padişah, Bayındır, F. Lala Kılbaş, G. Allah-Tanrı, H. Dağ, I. Kara Budak ve Oğuz. Salur Kazan, metin içinde yer yer Salur olarak yer yer de Kazan olarak 52 kere tekrarlanırken; Ejderha ise 48 kere yinelenmiştir. Metne genel çerçevede bakıldığında hikâyenin iki ana kahramanı olan Salur Kazan ile Yedi Başlı Ejderha cümle bağıntısında özne görevini görmektedir. Böylece hikâyenin öznesine dikkat çekilerek anlamın kuvvetlenmesi, tutarlılık ilkesince sağlanmıştır. Metinde yinelenen diğer öğelere bakıldığında bin sayısının 15 kez, yedi rakamının ise 13 defa tekrarlandığı görülmektedir. Bin ile Salur Kazan’a gelen düşman sayısının çokluğu ifade edilmek istenmiştir. Bin sayısının tekrarı metinde Salur Kazan’ın korkusuz bir yiğit olduğuna dikkat çekilmekle birlikte onlarca, yüzlerce, bin düşman gelse de Salur Kazan’ın kahramanca, düşmanını alt edeceği gösterilmek istenmiştir. Bin sayısının tekrarı, özne konumundaki Salur Kazan’ın kahramanlığını, olağanüstülüğünü, yiğitliğini kuvvetlendiren, anlamı güçlendiren tutarlılık ilkesini sağlamıştır. Yedi rakamı ise yedi yer, yedi evren, yedi gün, yedi gece, ejderhanın yedi başı şeklinde Türk mitolojisinde Türklerin yedi sayısına verdiği önemi güçlendirmek ve belirtmek için kullanılarak tekrarlanmıştır. Hikâyede Padişah ile Lala Kılbaş’ın da tutarlılık bağlamında anlamı güçlendirmek ve özneye dikkat çekmek için yinelenen unsurlar olduğu görülmektedir. Padişah Bayındır 13 kez yinelenirken; Lala Kılbaş ise 12 kere tekrar edilmiştir. Metinde yer yer sadece Padişah kullanılırken bazen de Bayındır Padişah, Padişah Bayındır şeklinde kullanılmıştır. Buradan Padişah sözcüğü ile doğrudan Bayındır Han’a işaret edildiği metin bağlamından anlaşılmaktadır.

Metinde bazen Lala’nın adına yer verilirken bazen de sadece Lala olarak cümle içinde geçmektedir. Lala Kılbaş ve Lala sözcüklerinin tekrarı ile doğrudan Kazan’ın Lalası Kılbaş’tan bahsedildiği anlaşılmaktadır. Metinde yinelenen ve yer yer özne ile nesne konumunda olan bir diğer sözcük ise Allah-Tanrı’dır. Hikâyede Türk-İslam inancına bağlı Oğuz Beylerinden bahsedilmekle birlikte, Allah ile Tanrı’nın birlikte kullanıldığını görmekteyiz. Salur Kazan’ın ve Padişah Bayındır ile beylerinin yani Oğuzların Türk-İslam inanç ve kültürünü benimsedikleri, metinde Allah-Tanrı’nın 9 kere yinelenmesiyle anlaşılmaktadır. Allah-Tanrı’nın tekrarıyla Oğuzların, Salur Kazan’ın, Padişah Bayındır’ın inanç yapısının anlaşılması açısından bağlamı kuvvetlendirerek metinde tutarlılık ilkesinin karşılandığı görülmektedir. Metinde 8 kez tekrar edilen bir diğer sözcük ise dağdır. Dağ motifi, eski Türklerde İslam dininden önce bir kült şeklinde kullanılmıştır. Türklerin, İslam dininden sonra da metinlerde, dağ kutuna yer verdiği görülerek dağ motifinin inanışlarda önemini sürdürmeye devam ettiği bilinmektedir. Dağ sözcüğünün tekrarı ile Salur Kazan’ın olağanüstü bir kahraman olan ejderhayı avlayıp öldürmek için gittiği, geçtiği yer/mekân ayrıntısına işaret edilmiştir. Dağ sözcüğü burada, mekânı belirten ve anlamı kuvvetlendiren özelliklere sahip olmakla birlikte Türk-İslam inanışındaki dağ kültüne de dikkat çekmektedir. Metinde Şah Dağı, Kara Dağ, Şerhab Dağı, Savalan Dağı gibi özel dağ isimlerine yer verildiği görülmekle birlikte, çoğunlukla dağ sözcüğünün metin içinde cümle bağlamında dolaylı tümleç görevini üstlendiği de görülmektedir. Eski Türk inancından itibaren Türk-İslam kültüründe de yer alan dağ motifi, Türkler için kimi zaman kutsallık ifade etmektedir. Dağ sözcüğünün yinelenmesiyle Salur Kazan’ın boyunun Türk-İslam inanç ve geleneklerini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Metinde pehlivan sıfatıyla yer alan Kara Budak ile Oğuz sözcüğü beşer kez tekrarlanmıştır. Kara Budak ve Oğuz, metin anlamı içinde özne ve nesne görevinde kullanılmıştır. Kara Budak’ın yinelenmesi ile Kazan’ın önemli arkadaşlarından olduğu anlaşılmakla birlikte; Oğuz’un tekrarı ile Kazan’ın bağlı olduğu boy ve soya dikkat çekilmiştir. Salur Kazan’ın Konur atı ise metinde dört kez yinelenerek, metinde tutarlılık ilkesi bağlamında Salur Kazan’ın özelliklerini güçlendiren ve metnin anlaşılabilirliğini sağlamlaştıran bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

2.1.2. Özelleştirme İlkesi

Özelleştirme ilkesi, incelenen metinde tutarlılığı sağlayan, metin içerisinde sonradan detaylandırılarak ayrıntılarla anlatılan ifadelerden meydana gelmektedir. Metinde bahsedilen herhangi bir unsurun, olayın, kişinin vb. ardından, bahsedilen o hususla ilgili bilgi aktarımını okuyucuya sağlayarak, metnin anlam açısından kuvvetlenmesini hedeflemektedir. Yüz bin düşman geliyor, deyince, yüz çevirip gitmedim, akarsudan abdest aldım, alnımı yere koyup namaz kıldım. Muhammed’i yaratan bir Cebbar’a bağlılığımı bildirip; ‘Ya Muhammed! Ya Ali, medet!’ dedim (Ekici 2019: 9). Metindeki özelleştirme bağlantıları: A. Salur Kazan’ın yüz bin düşmanla karşılaşmasında öncelikle yüzünü çevirip abdest alması, Hz. Muhammed’i ve Hz. Ali’yi anarak Allah’tan yardım istemesi, yaratıcıdan medet umması özelleştirilmiş ifadelerdir. Kendim dipte durdum. İç Oğuz beylerini sağdan saldırdım, Dış Oğuz ağalarını Kazan soldan buyurdum (Ekici 2019: 9). B. Savaş sırasında Salur Kazan’ın, savaş meydanında değil de bir köşede, dipte yer aldığı bilgisinin ardından, Salur Kazan’ın İç Oğuz beylerini

sağdan; Dış Oğuz beylerini soldan salıp emir verdiği detayı metin içinde aktarılmıştır. Kazan'ın köşede durup da beylerine emir vermesi detaylandırılarak özelleştirme bağlantısı sağlanmıştır. C. Metinde Kazan'ın savaşa girmediği bilgisi, Kazan'ın savaştan yedi gün geçtiğini ve etrafa bakarak galibiyet elde ettiklerini anlaması ile özelleştirilmiştir. D. Kazan'ın Kara Dağ'ın eteğinde, yedi yerde meşale gibi yanan ışıkları görünce bu ışıkların, kendi ordusundan geldiğini düşünerek o tarafa yürümesinde özelleştirme ilkesi görülmektedir. E. Kazan'ın kendi ordusundan geldiğini zannettiği ışığa yürümesi detaylandırılmış ve aslında bu ışığın kaynağının ejderhanın gözleri olduğu anlaşılmıştır. F. Kazan'ın ışığa ulaştıktan sonra tepe gibi cismin yattığını düşündüğü şeyin ejderha olması, duman sandığı şeyin ejderhanın salyası olması ile birlikte Kazan'ın aklının başından gitmesi gibi sonradan anlaşılan olayların detaylıca aktarımı, özelleştirme bağlantısının kurulduğunu göstermektedir. G. Metinde ejderhanın uyandığı bilgisi verildikten sonra, uyanan ejderhanın kuyruğunu savurarak dağı sarsması, ateş püskürtmesiyle yerleri yakıp aldığı nefesle de her şeyi sömürdüğü ayrıntılarının aktarılmasıyla özelleştirme bağlantısı sağlanmıştır. Kötü günün olmasın, kötü günün olsa Allah'ına yalvar. Allah'ına yalvaranlar mahrum kalmaz. Kazan ki, Allah'ına yalvardı, o anda onunla ejderhanın arasında bir otağ gibi bir kaya peyda oldu (Ekici 2019: 11). H. Kötü günlerden kurtulmak için Allah'a yalvarmak gerektiği bilgisi verildikten sonra Allah'a yalvaranların, Allah'tan yardım isteyenlerin mahrum kalmadığı detayı ele alınmıştır. Bu bilginin ardından Kazan'ın da Allah'a yalvarmasının sebebi ayrıntılı bir şekilde açıklanarak tutarlılık ilkesinin özelleştirme bağlantısı ile kuvvetlendirildiği görülmüştür. Lala Kılbaş yerlere saçılan alevleri görünce sandı ki ejderha Kazan'ı yuttu. "Ak ekmeğini çok yediğim beyim! Ah beyim!" diyerek, elinde kılıçla ejderhanın yakınına geldi. Yakına gelince ne görsün; ejderhanın yedi başını kara yerde yatar gördü, Kazan'ı ejderhanın sırtında bağdaş kurmuş oturur gördü. Kazan dedi: Canım Lala! Ejderhayı ben öldürmedim. Senin bana verdiğin cesaret ve güç öldürdü (Ekici 2019: 12). I. Lala'nın yerlere saçılan alevleri görmesi ifadesinden sonra onun Kazan'ı yuttuğunu ve öldürdüğünü düşünmesi detaylandırılmıştır. Düşüncesi üzerine gördüğü yere yaklaşan Lala'nın, ejderhanın yerde yattığını ve Kazan'ın da ejderhayı görmesi metinde tutarlılığı sağlayan özelleştirme bağlantısına dikkat çekmektedir. K. Aynı zamanda Kazan'ın, Lala'ya ejderhayı aslında kendisinin öldürmediğini söylemesi ve sonrasında Lala'dan aldığı cesaret, güç ve manevi inançla öldürme eyleminin gerçekleşmesi özelleştirilen hususlardandır. L. Olay örgüsüne Kazan'ın ejderhayı öldürmesi bilgisinin metinde yer almasının ardından Kazan'ın meydana gelişi detaylandırılmış, Padişah'ın ayağına kapanması minnetini göstermesi bakımından özelleştirilmiş bir ifadedir. M. Kazan'ın bir yiğit olarak dönüşü üzerine, yedi gün yedi gece süren ağırlanışı ayrıntılarla anlatılarak, Dede Korkut'un da bunun üzerine gelip Kazan'ı koçak yiğit olarak övmesi özelleştirilen ifadeler arasındadır. Metne genel olarak bakıldığında, özelleştirme ifadesinin sıklıkla kullanıldığı; Kazan'ın ejderhayı görmesi, yüz binlerce düşmanın Kazan'a doğru gelmesi, Lala'nın Kazan'ın öldüğünü düşünmesi, Kazan'ın kahramanca ejderhayı öldürmesi, Kazan'ın Padişah'ın yanına geri dönmesi vb. ayrıntıların anlam, bağlam, yapı ve dilsel unsurlar ile tutarlılık ilkesinin kuvvetlendirildiği tespit edilmiştir.

2.1.3. Genelleştirme İlkesi

Metindeki tutarlılık yapısının oluşturulmasında sözcükler arasında kurulan genelleştirme ilişkisinden de yararlanılmaktadır. Metin üretici, genelleştirme bağlantısıyla vermek istediği mesajın metin çözücü tarafından daha somut bir şekilde algılanmasını hedeflemektedir (Yılmaz 2021: 21). Yüz bin düşman geliyor, deyince, yüz çevirip gitmedim, akarsudan abdest aldım, alnımı yere koyup namaz kıldım. Muhammed’i yaratan bir Cebbar’a bağlılığımı bildirip; ‘Ya Muhammed! Ya Ali, medet!’ dedim (Ekici 2019: 9). Metinde genelleştirme ifadesi tespit edilen olaylar ve ifadeler şöyledir: A. Kâfirlerin ve düşmanların Oğuz yurduna gelmesiyle kahramanın bu durumdan hiç korkmaması ve endişelenmemesiyle doğrudan İslam inancına göre Allah’tan yardım ve medet ummasıyla, savaşta galip gelebilmek için Allah’a dua etmesiyle yer almaktadır. Türk-İslam inancına göre insanların karşılaştığı güçlüklerde Allah dışında kimseden korkmamaları ve bu zor durum için Allah’ı anmaları inaniç açısından yapılan bir genellemedir. Beylerim, kimse benimle gelmesin, hepimiz orduya geri dönün. Ben yalnız başıma bir av avlayıp gelirim (Ekici 2019: 10). B. Metin bağlamında, Türklerdeki kahramanlık algısının bu cümlede genelleştirildiğini görmekteyiz. Kahraman, yanında yer alan arkadaşlarını, beylerini, ordusunu riske atmamak için geri gönderir, orduyla veya yardımcı kahramanlarla olsa da galibiyeti alan, çoğunlukla ana kahramanın bizzat kendisidir. O sebeple kahramanın yalnız başına avlanmaya gitmesi, ordusunu geri göndermesi kahramanlıkla ilgili özelliklerin genelleştirilmesidir. C. Olağanüstü anlatılarda, destansı hikâyelerde kahramanın yardımcısı, arkadaşı, dostu ve lalası gibi kahramanların, ana kahramanı yalnız bırakmaması, kendini tehlikeye atması gibi unsur ve detaylar, genelleme yapılan ifadelerdir. Lalanın Kazan’ın gücü yerine gelsin diye onu övmesi ve düşmanı alt etmesi için moral vermesi, inancını yükseltmesi, düşmanın alt edilebilir bir yılan gibi görülmesi vb. unsurlarda özelleştirme olduğu gibi genellenin yapıldığı da görülmektedir. Sağda, solda herkes konuşmaya başlayıp: Kazan insan iken biz onun emrinden çıkmazdık. O şimdi ejderha olmuştur, bizim hepimizi yutar. Bir tepeye çıkalım, yoldan geçerken onu ok yağmuruna tutalım (Ekici 2019: 12). D. Kahraman, düşmanla mücadele ederken yenildiği düşünülerek halk tarafından dışlanmaya başlanması hatta öldürülmek istenmesi de destansı hikâyelerde yer alan ve sıklıkla kullanılan bir genellemedir. Burada da görüldüğü gibi halkın, Kazan’ın ejderha olduğunu düşünerek telaş yapıp korkması üzerine Kazan’ı öldürmeyi düşünmeleri genelleştirilmiş ifadelerdir.

2.1.4. Nedensellik İlkesi

Metinde tutarlılık ilkesini sağlayan hususlardan bir diğeri ise neden-sonuç ilişkisidir. Neden-sonuç gözetken sözcükler ve tümceler ancak metnin ve hikâyenin bütünü değerlendirildiğinde ortaya çıkmaktadır (Tarakçı 2017: 572). Engin Yılmaz, sebep-sonuç ilişkisinin de bir içerik bağlantısı olduğunu ifade ederek, çoğunlukla birleşik cümle yapıları içinde karşılaşıldığını belirtmiştir. Aynı zamanda Yılmaz, nedensellik ilişkisinin genel olarak hatırlatma amacına hizmet ederek metni somutlaştırdığına dikkat çekmiştir (2021: 26). Metinde tespit edilen nedensellik ilkeleri şöyledir: A. Salur Kazan’ın yurduna gelen yüz binlerce düşmana rağmen Allah inancı olduğu için ve Allah’a güvenip, O’nun dışında hiç kimseden korkmaması sebebiyle atlanmaması,

düşmanın akın akın gelmesi sebebiyle abdest alıp Allah'ı anması ve Allah'a dua etmesi neden-sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirilebilmektedir. Yüz binlerce düşmanın gelmesi sebepten Salur Kazan'ın dua etmesi, abdest alması, namaz kılması ve zırhını giyerek savaşa korkusuzca hazırlanması sonuç bağlantısını göstermektedir. Aras ve Kars Kalesi'ni o seferde aldım. Başlı Açıktan esir aldım. Akça Kale Sürmeli'de Lala Kılbaşlı Daruga yaptım. Beylerle Serhab Dağı'na seyre çıktım. Keyfimin yerinde olduğu sırada altı bey oğluna tuğra ve nekkare verip, kendim gibi bey yaptım (Ekici 2019: 9). B. Salur Kazan'ın Aras ve Kars kalesini seferde alıp, Başlı Açıktan esir alması neden bağlantısını gösterirken bu sefer sonucunda Lala Kılbaşlı yönetici yapması sonuç bağlantısını göstermektedir. Seferi galibiyetle tamamlayıp keyiflenen Salur Kazan bunun sonucunda altı bey oğluna da tuğra ve nekkare vererek, onları kendisi gibi bey yapmıştır. Nedensellik ilkesi, Salur Kazan'ın sefer sonrası lalayı yönetici yapması, keyifli olması sebebiyle altı bey oğlunu da bey yapması ifadelerinde açıkça görülmektedir. Ejderhayı gören Kazan'ın yüreği doldu, taşı, güm güm attı, Kazan'ın aklı başından gitti (Ekici 2019: 10). C. Nedensellik ilkesi bu cümlede Salur Kazan'ın ejderhayı görmesi sebebiyle aklının başından gitmesiyle, yüreğinin dolup taşıp, kalbinin güm güm atması sonucuyla kurulmuştur. Salur Kazan'ın ejderhayı görmesi neden; aklının başından gitmesi ise sonuç bağlantısını göstermektedir.

2.1.5. Karşıtlık İlkesi

Metinde karşıtlık ilişkisi kurmak suretiyle, öncelikle nesnel bir anlatım sağlanmak istenmekte, ayrıca metinde verilmek istenen etik mesajın okur tarafından onaylanması hedeflenmektedir (Yılmaz, Jahiç 2008: 38). İç Oğuz beylerini sağdan saldırdım, Dış Oğuz ağalarını Kazan soldan buyurdum (Ekici 2019: 10). Karşıtlık ifadesi tespit edilen hususlar: A. İç-dış; sağ-sol vb. anlamsal zıtlık oluşturacak kelimelerle sağlanmıştır. Burada düşmanın gelmesi üzerine tüm orduya emir verilmesi karşıt sözcüklerin metin içinde yarattığı anlamla kuvvetlendirilmiştir. B. Salur Kazan, İslam dinine önem veren ve ibadetlerini yerine getiren, Konur atlı, Salur iği, Eymür'ün sevinci gibi olumlu sıfatlarla anılıp övülürken aynı zamanda çevik bir yiğit olduğu belirtilmiştir. Salur Kazan olumlu bir yiğit iken ejderha ve diğer düşmanlar kâfir, alt edilen düşman, yılan gibi olumsuz sıfatlarla anılarak Salur Kazan ile Ejderha ve düşmanlar arasında karşıtlık oluşması sağlanmıştır. Ejderhanın bir yılan gibi görülmesi ve metnin sonunda da alt edilmesi karşıtlık bağlamında Salur Kazan'a atfedilen olumlu özelliklerin güçlenmesini ve verilmek istenen mesajın kuvvetlenmesini sağlamıştır. C. Kâfir ile İslam dini kuvveti sıfatı şeklinde övülen Salur Kazan; Salur Kazan ile Yedi Başlı Ejderha; namert göz ile mert, yiğit Salur Kazan vb. kahramanlar ve kahramanların özellikleri, sıfatları arasında zıtlık kurularak anlam, bağlam açısından daha açık bir hâle getirilmiştir.

2.1.6. Karşılaştırma İlkesi

Metin dil biliminin tutarlılık ilkesinde yer alan karşılaştırma bağlantısı, anlamın güçlenmesini ve okuyucunun metni daha açık bir şekilde anlayabilmesini hedeflemektedir. Karşılaştırmaya tabi tutulan unsurlar, nesnel, kişiler, olaylar vb. okuyucuya aktarılmak istenen mesajın daha açık bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Doğrudan

verilmese de düşman ve ejderha ile Salur Kazan’ın karşılaştırıldığı metin bağlamından anlaşılmaktadır. Karşıtlık ilkesinin sağlandığı olaylar: A. Salur Kazan’ın olumlu özellikleri sıralanarak düşmanın ve ejderhanın güçsüz, alt edilebilir olduğu sezdirilmiştir. Salur Kazan, âdemlerin evreni, İslam dini kuvveti, Konur atlı, Dulkadir delisi, Sarıkamış kışlaklı, sahar okların temreni, seksen bin er gücünde olan büyük bir kahraman özelliklerini bünyesinde taşımaktadır. B. Kazan’a ejderhayı öldürebilmesi için manevi güç aşıl原因 Lala, Kazan’ın Kara Dağ’ın gözbebeği, yılının aygırı, koyunların dahi koçu, erenlerin serdarı, yiğitlerin koçağı olduğunu belirterek karşıt öge olan ejderhayı ise küçük bir yılan gibi basit bir düşman şeklinde göstererek karşılaştırma ilkesine dikkat çekmiştir. Salur Kazan’ın ejderhayı öldürebileceği mesajı karşıtlık unsuru ile birlikte kıyaslanan iki ana kahramanla belli edilerek aktarılmıştır. Salur Kazan güçlü, yiğit, erenlerin serdarı bir kahraman iken karşısında ejderhanın bir yılan gibi ezilecek bir şey şeklinde düşünülmesiyle küçük, güçsüz, olumsuz özelliklere sahip olarak aktarılmış ve bu sayede karşıtlık bağlamıyla birlikte karşılaştırma sağlanmıştır. D. Salur Kazan’ın bir er, yiğit, kahraman olarak düşünülmesi ve gösterilmesi sonucunda kendisini bir yiğit olarak görmesiyle, ejderhayı yani alt edeceği düşmanı uykuda yakalayıp öldürmesi sonucunda bunun mertlik olmayacağını ifade etmesiyle yapmayı düşündüğü ve yapacağı şey arasında karşılaştırma yapıldığı görülmektedir. Çünkü kahramanlığın tüm olumlu özellikleri bünyesinde taşıyan Kazan düşmanını uykudayken ve pusuda yakalayıp öldürünce yiğitliği halk tarafından sarsılarak sorgulanabilir. Büyük bir mücadele vermesi gereken kahraman bu sebeple yiğit bir er olmakla, korkak bir erkek olmanın karşılaştırmasını yapmaktadır.

2.1.7. Amaç İlkesi

Metin dil biliminin tutarlılık ilkesinde yer alan amaç bağlantısı, metinde yer alan konunun, kahramanın, eylemin, durumun vb. maksadını ve niyetini arz ederek, okuyucu açısından metinde anlamsal tutarlılığı sağlamayı ve anlamın okuyucu tarafından açık bir şekilde anlaşılmasını hedeflemektedir. Metinde amaç unsuru, şu ifadelerle tespit edilmiştir: A. Salur Kazan’ın yüz binlerce düşmanın yurtlarına gelmesiyle düşmanı alt edebilmeyi hedeflemesi. B. Kazan’ın savaşı kazanmak için Kara Budak’ı öncü birliği başı yapması. C. Kazan’ın sağdan Padişah’a elçi göndermesi. D. Kazan’ın soldan Kıyan Oğlu Deli Dünder’i düşman ordusuyla savaşmak için yollaması. E. Lala’nın Kazan’ın yalnız olduğunu öğrenmesiyle Kazan’ı yalnız bırakmamak ve onu desteklemek amacıyla onun ardından gitmesi. Salur Kazan’ın gerçekleştireceği eylemi, savaşta galip gelmek amacıyla orduyu düzenlemesi unsurları, Lala’nın dostunu yalnız bırakmamayı hedeflemesiyle metinde doğrudan amaç bağlantısının açıkça gösterildiğini işaret etmektedir. Kazan’ın amacının ve niyetinin ejderhayı alt üst etmek, düşmanı yenmek olduğu açıklanmıştır. Amaç bağlantısının sezdirim yerine açıkça ifade edilmesi metnin anlam yapısından ve tutarlılık ilkesini sağlamasından anlaşılmaktadır. Metindeki genel amaç bağlantısı Kazan’ın doğrudan kendisine yakışır biçimde düşman olarak gördüğü ve halkına, Oğuz boyuna zarar verebileceğini düşündüğü ejderha ile mücadele ederek onu yenmek, öldürmek ve yok etmek niyetinde yer almaktadır.

2.1.8. Koşul İlkesi

Metin dil biliminin tutarlılık ilkesinin bağlantısı olan koşul ilkesi, metin içindeki şart belirten nesne, olay, kişi, durum vb. unsurlarda bulunmaktadır. Koşul belirten sözcük veya tümcelerle, metinde verilmek istenen mesaj güçlendirilmekle birlikte metnin anlamı detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Lala düşündü ki: “Kazan dedikleri er yiğittir, mert yiğittir. Ejderhanın üstüne gitme desem, belki bana kızıp, öfkelenir ve gazap eder (Ekici 2019: 10). Metinde koşul ilkesi tespit edilen olay ve durumlar: A. Lala'nın, Kazan hakkındaki düşünceleri koşul bağlantısıyla verilmiştir. Lala, Salur Kazan'ın er ve mert bir yiğit olduğunu ifade ederken, dostunu korumak maksadıyla karşıt güç, düşman olan ejderhanın üstüne gitmemesi gerektiğini ve onun öfkeleneneceğini belirtmesi şart cümlesine işaret etmektedir. Lala'nın bu sebeple sunduğu koşul gerekçesiyle düşüncesinden vazgeçtiği, okuyucuya sezdirimle verilmiştir. Kazan, Knur atının üstünde ejderhanın yakınına geldi. Ejderhayı ölü gibi yatar gördü. Kazan kendi kendine düşündü: “Yatmış, uyurken er öldürmek mertlik olmaz. Hile ile bir kişiyi vurmak, er oğluna yakışan bir vuruşma olmaz.” Sadağından sahar bir ok çıkardı, oku ejderhaya atıp, onu uyandırdı (Ekici 2019: 11). B. Salur Kazan'ın kendi yerinde yatan ejderhayı, uyandırmadan öldürmeyi düşünmesi koşul cümlesi ile aktarılmıştır. Şayet yiğit bir kahraman olan Salur Kazan, uykuda düşmanı öldürürse şanına yakışmaz. Savaşın da kendine göre kuralları olduğu için Salur Kazan'ın yiğitliğine yakışan düşmanı uyurken öldürmemesidir. Bu nedenle ejderhayı yatarken öldürmek, hileyle insanı vurmaya benzetilerek koşul bağlantısında, Kazan'ın ejderhayı uyandırarak ok atmasıyla verilmiştir. Koşul bağlantısı kötü zamanlarda Allah'a dua etmek gerektiği ifadeye tespit edilmiştir. Metinde bir diğer koşul bağlantısı, Salur Kazan kendi gözünü oymayı düşündüğünde yurdunun insanlarını, beylerini düşünerek eğer bunu yaparsa ejderhayı görünce korkudan yaptığı zannedilirse diye bu düşünceden vazgeçtiğini aktardığında görülmektedir. Metinde gerçekleşmemiş şart ilişkisiyle aslında Salur Kazan'ın iyi, güzel ve olumlu karakter özellikleri, okuyucu tarafından daha açık bir şekilde anlaşılır kılınması hedeflenmiştir. C. Kara Budak'ın, Kazan'a ejderhayı öldürmesi konusunda koşul gözeterek eğer bu söylenti gerçek değilse onu öldürmekle tehdit etmesi ve Padişah'tan izin istemesi, söylentinin gerçekliği durumunda ise avından bir parça delil istemesi, gerçekleşmemiş eylemle birlikte gerçekleşmemiş koşul bağlantısını gözler önüne sermektedir.

SONUÇ

Yahya Vali Muhammed Hoca tarafından 2018'de bulunan Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkmen nüshası ve içerisindeki “Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” boylaması, Metin Ekici (2019) tarafından günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Dede Korkut Hikâyeleri'nin 2018'e kadar Dresden ve Vatikan nüshaları yer almaktayken yeni bulunan bu nüsha Türkmen, Türkmensahra, Günbed vb. çeşitli adlarla adlandırılmıştır. Dede Korkut Hikâyeleri'nin 13. Hikâyesi ve Türkmen nüshası sosyal bilimler alanında yeni araştırmalara kapı aralamıştır. Türk dili ve edebiyatı, tarihi için önemli bir kaynak olan ve dil, kültür, gelenek vb. zengin malzemeler sunan Dede Korkut Hikâyeleri, Türk toplumunun yaşam biçimini aydınlattığı gibi Türk-İslam inancına dair uygulamaları ve söylemleri de içerisinde bulundurmaktadır. Çeşitli bilim

dallarında ele alınan Dede Korkut Hikâyeleri’ndeki Türkmen adlı nüsha, dil bilimsel açıdan ve metin dil bilimsel metotla incelenmemiş ve buna benzer bir çalışmanın yapılmamış olması sebebiyle “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” başlıklı destansı metinde, metin dil bilimi ölçüt olarak belirlenmiş ve tutarlılık ilkesine tabi tutularak değerlendirilmiştir. Çalışmanın Giriş bölümünde Dede Korkut Hikâyeleri hakkında genel geçer bilgilere yer verilmiş olup Türkmen nüsha ile Dede Korkut Hikâyeleri’nin “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adlı 13. hikâyeden bahsedilmiştir. Yeni bir disiplin olan metin dil bilim kavramı ve metodu açıklanmıştır. Ekiçi (2019) tarafından aktarılan metnin günümüz Türkçesine yer verilerek 13. boylama olan “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” adlı hikâyeye inceleme bölümünde, metin dil bilimsel bir ölçüt olan tutarlılık bağlamınca ele alınmıştır. Metni dil bilimsel açıdan inceleyen metin dil bilim metodu, yazar-okur-metin merkeziyle ve bu üç unsur arasındaki işlevi, anlamı, bağlamı aktarmaktadır. Metni tutarlılık, bağdaşıklık, gönderim öğeleri çerçevesinde inceleyen metin dil bilim, dilsel olgularıyla birlikte metnin anlamı, okur-yazar-metin ilişkisi içinde yaratım gücü vb. irdelenmektedir. Çalışmada, “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi”nde metin dil bilimsel analizle tutarlılık ilkesince değerlendirilmiştir. Tutarlılık ilkesinde yineleme, özelleştirme, genelleştirme, nedensellik, karşıtlık, karşılaştırma, amaç, koşul bağlantıları “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” başlıklı hikâyeye uygulanmıştır. Metindeki tutarlılık görünümüleri şöyledir: 1. Yineleme: Anlamsal tutarlılığın tekrar edilen sözcük veya cümlelerle görünümü sağlayan ve dikkat çekmesi istenen öğeyi belirten yineleme ilkesinde A. Salur Kazan (52), B. Ejderha (48), C. Bin sayısı (15), D. Yedi rakamı (13), E. Padişah Bayındır (13), F. Lala Kılbaş (12), G. Allah-Tanrı (9), H. Dağ (8), I. Kara Budak ve Oğuz (5). Metinde karşıt iki ana kahramanın sıklıkla tekrar edildiği ve özne konumundaki kahramanlara dikkat çekildiği görülmektedir. Bin sayısının tekrarlanmasıyla Salur Kazan’a karşı gelen düşmanların çokluğu belirtilmek istenmiştir. Yedi rakamının tekrarı ile Türklerdeki yedi sayısının önemi gösterilmiştir. Hikâyenin yardımcı kahramanlarından olan Padişah Bayındır’ın, Lala Kılbaş’ın, Kara Budak’ın tekrarı ile Salur Kazan’a yardımcı olan ve olumlu özellikleri barındıran karakterlerle anlam, bağlam açısından kuvvetlendirilmiştir. Oğuz sözcüğünün yinelenmesi ile Salur Kazan’ın Oğuz Boyuna bağlı olduğu belirtilmiştir. Allah-Tanrı sözcüklerinin tekrarlanmasıyla Oğuz Türklerinin Müslümanlığı kabul ettiği anlaşılabilir. Birlikte Türklerde tek tanrı inancının yerleştiği görülmektedir. Dağ kültürünün tekrarlanması ile eski Türk inanışlarının, geleneklerinin devam ettiği görülmekte ve Salur Kazan’ın Ejderhayı öldürdüğü, düşmanla savaştığı mekân belirtilmektedir. Yinelenen unsurlar (Salur Kazan, Ejderha, Bin, Yedi, Padişah Bayındır, Lala Kılbaş, Allah-Tanrı, Dağ, Kara Budak, Oğuz) ile metnin anlam açısı ve olay örgüsüne tutarlılık sağlanmıştır. 2. Özelleştirme: Metin içinde daha sonradan detaylarla aktarılan ifadeler bütünüdür. Hikâyede özelleştirme bağlantısı tespit edilen bulgular: A. Salur Kazan’ın yüz bin düşman ile karşılaşması ve yüzünü çevirip ibadet etmesi, Hz. Ali ile Hz. Peygamber’i anarak Allah’tan yardım ve medet istemesi, metinde sonradan ayrıntılarla ifade edilerek özelleştirilmiştir. B. Salur Kazan’ın savaş meydanında yer almaması, savaştan yedi gün sonra etrafına bakıp düşmanı yendiklerini anlaması özelleştirilmiştir. C. Salur Kazan’ın savaş stratejisi geliştirerek İç Oğuz beylerini sağdan, Dış Oğuz Beylerini soldan düşmanlara salarak emir vermesi, sonradan detaylandırılan hususlardır. D. Kazan’ın Kara Dağ’ın eteğinde yerde meşale gibi yanan cismi ışık sanması ve kendi

ordusunun ışığı olarak düşünüp oraya yürümesi, tepe cismi gibi yatan şeyin ejderha; duman olarak görüp algıladığının ise ejderhanın salyası olduğunu idrak etmesiyle aklının başından gitmesi ifadeleri, metinde tutarlılık ölçütünü sağlayan ve metin içerisinde daha sonradan detaylandırılarak anlatılmış özelleştirilen ifadelerdir. E. Ejderhanın uyandıktan sonra kuyruğunu savurmasıyla dağı sarsması, ateş püskürmesiyle yerleri yakması, aldığı nefesle her şeyi sömürmesi detaylı bir şekilde açıklanmış ve özelleştirme ilkesini sağlamıştır. F. Kötü günlerden kurtulmak amacıyla Allah'a dua etme ve Allah'tan yardım isteme bilgisi verildikten sonra Kazan'ın düşmanlarını yenmek için Allah'a dua etmesi, ibadet etmesi ayrıntılı bir şekilde açıklanarak özelleştirme bağlantısını karşılamıştır. G. Lala'nın yere saçılan alevleri görmesi ile Kazan'ın öldüğünü düşünmesi ve alev saçılmış olan bölgeye gidince sonradan Kazan'ın yaşadığını, ejderhanın ise öldüğünü görmesi; H. Kazan'ın ejderhayı öldürmesi; I. Kazan'ın yurduna dönüşü ve meydanda Padişah'ın ayağına kapanarak minnetini göstermesi; K. Kazan'ın dönüşü detaylıca anlatılarak meydanda yedi dün yedi gece ağırlanması vb. özelleştirme ilkesi dâhilince metindeki tutarlılık ölçüsünü sağlamaktadır. 3. Genelleştirme: Metinde genelleme yapılan olay, durum, kişi, yer vb. metnin anlam bütünlüğünü kuvvetlendiren tutarlılık bağlantısıdır. Hikâyede genelleştirme başlığında bulunan sonuçlar: A. Kâfirlerin Oğuzlar ile savaşmaya gelince kahramanın hiç korkuya kapılmadan Allah'tan yardım istemesi ve ibadet etmesi, Türk-İslam inancında ve destansı metinlerde kahramanın olumlu özelliklerine atfedilen genellemelerdir. B. Kahramanın yanındaki arkadaşlarını, yardımcı karakterleri, ordusunu tehlikeye sürüklememek için savaştan geri göndermeye çalışması kahramanın vefalı, fedakâr gibi olumlu karakter özelliklerine isnat edilen genellemelerdir. C. Lala Kılbaş'ın Kazan'ı yalnız bırakmaması ve kendini tehlikeye atması, kahramanın peşinden ona yardım etmek için gitmesi, destansı metinlerde yardımcı karakterlerin görevi olarak bilinen genel bir durumdur. 4. Nedenellik: Neden-sonuç ilişkisi metinde olay örgüsünün ve tutarlı bir anlam yapısının görülmesini sağlamaktadır. Hikâyede tespit edilen nedenellik bağlantıları şu şekilde sıralanmıştır: A. Salur Kazan'ın düşmanlarından korkmamasının nedeni Allah-Tanrı inancının bir göstergesidir. B. Kazan'ın seferde Aras ve Kars kalelerini alması, Başı Açık'tan esir alması neden bağlantısını karşılarken Lala Kılbaş'ın savaşta yönetici olması sonuç bağlantısını karşılamaktadır. C. Kazan'ın galibiyet ile aldığı kalelerden, düşmanları yenmesinden dolayı neşeli, keyifli olması sonucunda Altı Bey Oğlunu bey yapmasında, D. Kazan'ın dev ejderhayı görmesi neden ilişkisini gösterirken ejderhayı gördükten sonra aklının başından gitmesi sonuç ilişkisini sağlamaktadır. 5. Karşıtlık: Metin dil biliminde tutarlılık ilkesini sağlayan karşıtlık ilişkisi, zıt sözcüklerin belli bir anlam düzleminde kullanılması ile anlamı kuvvetlendiren bir yapıdır. Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi adlı hikâyede A. Kazan'ın savaş stratejisinde iç-dış, sağ-sol boylara emir vermesinde görülmektedir. Böylece Oğuzların dört bir koldan düşmanlara saldırdığı zıt sözcüklerle anlatılmıştır. B. Kazan'ın Salur igi, konur atlı, Eymür'ün sevinci gibi olumlu sıfatlarla anılması; düşmanın ise bir yılan olarak aktarılması ifadelerinde iki ana kahramanın özellikleri karşıtlık göstermektedir. C. Yine kâfir ile İslam dini kuvveti sıfatına sahip olan Kazan ifadelerinde karşıtlık görülmektedir. Kazan'ın Müslüman, düşmanın ise kâfir olması sebebiyle metinde Kazan'ın olumlu, iyi, güçlü ve güzel özelliklerini dikkate almamızı sağlamıştır. 6. Karşılaştırma: Metinde karşılaştırma yapılan olay, durum, kişi, yer vb. metnin anlaşılabilirliğini sağlayan ve dikkat çekilmesi istenen unsuru belirten bir yapıdır.

Hikâyede A. Kazan’ın güçlü bir yiğit oluşu, cesur oluşu gibi olumlu özellikleri ve düşmanın, ejderhanın güçsüz alt edilebilir olması ifadelerinde iki ana kahramanın olumlu-olumsuz, güçlü-güçsüz özellikleri ile karşılaştırıldığı görülmektedir. B. Kazan’ın ejderhayı öldürebilmesi için manevi güç aşıl原因 Lala’nın, Kazan’a Kara Dağ’ın gözbebeği, yalkının aygırı, koyunların koçu, erenlerin serdarı sıfatlarını atfetmesinde ve ejderhanın basit bir düşman, sinsî, kolay öldürülebilir bir yılan olarak görmesinde yine iki kahramanın karakter özelliklerinin karşılaştırıldığı görülmektedir. Böylece Kazan’ın güçlü, iyi bir kahraman olduğunun dikkati karşıt gücün özellikleri ile kıyaslanmasıyla verilmiştir. C. Kazan’ın er bir yiğit olarak düşmanı ejderhayı uykuda, pusuda öldürmek istememesi yine Kazan’ın olumlu özelliklerine dikkat çekmek istenerek karşılaştırma ilişkisine aktarılmıştır. 7. Amaç: Metinde amaç bağlantısının belirtilmesi veya sezdirilmesi ile okuyucunun metni daha açık bir şekilde anlaması hedeflenmiştir. Hikâyede amaç ilişkisi A. Salur Kazan’ın yüz binlerce düşmanı alt etmeyi hedefleyerek savaşı kazanmak istemesinde bir niyet olarak görülmektedir. B. Kazan’ın savaşı kazanmak amacı ile Kara Budak’ı Öncü Birliği başı yapmasında, C. Kazan’ın sağdan Padişah’a elçi göndermesinde, D. Kazan’ın soldan Kıyan Oğlu Deli Dünder’i düşman ordusuyla savaşmak amacıyla yollamasında, E. Lala’nın Kazan’ın yalnız olduğunu öğrenmesi üzerine onu yalnız bırakmamak istemeyerek destek olmak istemesinde amaç bağlantısının kurulduğu tespit edilmiştir. 8. Koşul: Şart bildiren sözcük veya ifadelerin kullanımı ile metinde anlamın bağlam açısından kuvvetlendirilmesi hedeflenmektedir. Hikâyede koşul ilişkisi görülen unsurlar, A. Lala’nın Kazan hakkındaki düşüncelerinde dikkat çekmektedir. Lala’nın dostunu korumak için düşmanın üstüne gitmemesi gerektiğini şayet giderse onun öfkeleneyeceğini belirtmesinde koşul ilişkisi göze çarpmaktadır. B. Kazan’ın kendi yerinde yatan ejderhayı uyandırmadan öldürmeyi düşünmesi, sonrasında eğer düşmanı uykuda öldürürse kahramanlık, yiğitlik şanına bu durumun yakışmayacağını düşünerek vazgeçmesinde görülen koşul bağlantısı ile kahramanın erdemli bir davranış sergilediği gösterilmek istenmiştir. C. Kara Budak’ın Kazan’a ejderhayı öldürmesi durumunda koşul gözeterek onu öldürmekle tehdit etmesinde, Padişah’tan izin isteyerek şayet söylenti gerçekse Kazan’ın öldürdüğü ejderhadan bir parça istemesi ile gerçekleşmemiş eylem-gerçekleşmemiş koşul bağlantısı dikkat çekmektedir.

Kaynakça

ARIKOĞLU, Ekrem, (2019), *Dede Korkut Kitabı'nın Üçüncü Yazmasının Bulunuşu*, Milli Folklor, 31: 123, 24-26.

AZMUN, Yusuf, (2019), *Dede Korkut'un Üçüncü Elyazması, Soylamalar ve İki Yeni Boy İle Türkmen Sahra Nüshası (Metin-Çeviri-Sözlük-Tıpkıbasım)*, İstanbul: Kutlu Yayınevi, 5-19.

BAŞ, Mustafa, (2013), *Dinlerde ve Geleneksel Türk İnanışlarında Dağ Kültü*, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13: 1, 172.

BELENKÖYLÜ, Fatma, (2023), *İrk Bitig ve Körüm Bitig Fal Kitaplarının Metindilbilimsel Yapısı*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 51.

DEMİR, Erdal, (2021), *Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Bir Şehit Mezadı Adlı Öyküsünün Metindilbilim Açısından İncelenmesi*, International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences, 7: 37, 354.

EKİCİ, Metin, (2019), XIII. *Dede Korkut Destanı: "Salur Kazanın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi" Boyunu Beyan Eder Hanım Hey*, Milli Folklor, 31: 122, 9-12.

GÖKYAY, Orhan Şaik (1994), *Dede Korkut, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 9: 80.

GÜNAY, Doğan, (2001), *Metin Bilgisi*, İstanbul: Multilingual Yayınevi, 39-40, 61.

ÖZKAN, Bülent, (2004), *Metindilbilimsel Bağdaşıklık ve Haldun Taner'in Onikiye Bir Var Adlı Öyküsünde Metindilbilimsel Bağdaşıklık Görünümler*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13: 1, 170.

ÖZKAN, Elif, (2022), *Nehcü'l-Ferâdis'in Metindilbilimsel Yapısı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 408-409.

SUBAŞI, Leyla Uzun, (1995), *Orhon Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı*, Ankara: Simurg Yayınevi, 113-114.

ŞENÖZ, Canan Ayata (2005), *Metindilbilim ve Türkçe*, İstanbul: Multilingual Yayınevi, 22-23.

TARAKÇI, Gülsüm, (2017), *Metindilbilimsel Yaklaşımla Mustafa Kutlu'nun Red Cephesi Adlı Hikâyesi Üzerine Bir İnceleme*, Journal of Turkish Studies, 572.

YILMAZ, Engin, Jahiç, Nadira, (2008), *"Vire" Hikâyesi Üzerine Metindilbilimsel Bir İnceleme*, SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 38.

YILMAZ, Engin, (2021a), *Uygulamalı Metin Bilgisi*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 10-37.

YILMAZ, Engin, (2021b), *Sabahattin Ali'nin 'Kırlangıçlar' Hikâyesinin Tutarlılık Görünümleri Bakımından Çözümlemesi*, Uluslararası Disiplinler Arası Dil Araştırmaları, 3: 21.

Extended Abstract:

In this study, examining the 13th story of Dede Korkut, “Salur Kazan’s Killing of the Seven-Headed Dragon”, with the titles of the consistency principle of the text linguistics approach, which is a linguistics method, was determined as the limitation and scope of the research. While there are Dresden and Vatican copies of the Dede Korkut Stories that have survived to the present day, the Turkmen (Türkmensahra, Günbed) copy was found in Tehran by Governor Muhammed Hoca in 2018. The new copy of Dede Korkut Stories was announced to the scientific world through various studies in 2019. Based on the new copy found, it is understood that the Dede Korkut Stories have not been completed yet. There are twenty-four sayings and one long manuscript in the Turkmen copy of Dede Korkut Stories. In 2019, Metin Ekici published the story titled “Salur Kazan’s Killing of the Seven-Headed Dragon”, which he had accessed electronically by Yahya Vali Muhammed Hoca, by translating it into modern Turkish. No linguistic analysis has been conducted on the 13th Story of Dede Korkut Stories, one of the masterpieces of Turkish language and literature. The story titled Salur Kazan’s Killing the Seven-Headed Dragon, which is considered to have just been discovered, was discussed together with Metin Ekici’s (2019) translation and the text was subjected to the consistency principle of linguistic analysis. This study consists of Introduction, Text Linguistics, Turkmen Copy of Dede Korkut Stories, Analysis of Salur Kazan’s Killing of the Seven-Headed Dragon in the Context of Consistency, which is a Text Linguistic Criterion, and Conclusion sections. Text linguistics, a new discipline in the field of linguistics, aims to make the text more clearly understood by the reader and writer by dealing with the text as a whole of linguistic typesetting with elements such as consistency and cohesion. Text linguistics has an important place in text studies because it is a branch of science that aims to examine the linguistic phenomena that make up the text, the meaning and context structures of the text. Text linguistics differs from classical commentary studies and text analysis, which only serve to explain the text. The story titled Salur Kazan’s Killing the Seven-Headed Dragon, based on Ekici’s (2019) translation, aims to examine the consistency principle of text linguistic analysis under the following headings: “Repetition, Specialization, Generalization, Causality, Contrast, Comparison, Purpose and Condition Connection”. Results found under the title of generalization in the story: A. The hero’s asking for help from Allah without any fear and worshipping when the infidels came to fight the Oghuzs are generalizations attributed to the positive characteristics of the hero in the Turkish-Islamic faith and epic texts. B. The hero’s attempt to send his friends, supporting characters, and army back from the war in order not to endanger them are generalizations attributed to the hero’s positive character traits such as loyalty and self-sacrifice. C. Lala Kılbaş’s not leaving Kazan alone and putting himself in danger, going after the hero to help him, is a general situation known as the duty of supporting characters in epic texts. 4. Causality: The cause-effect relationship ensures that the plot and a consistent meaning structure are seen in the text. The causal connections determined in the story are listed as follows: A. The reason why Salur Kazan is not afraid of his enemies is an indicator of his belief in Allah-God. While B. Kazan’s capture of the Aras and Kars castles during the campaign and taking Başı Açık as a prisoner corresponds to the cause connection, Lala Kılbaş’s being a manager in the war corresponds to the result connection. C. Kazan’s being joyful and happy because of the castles he captured and defeating the

enemies shows the cause relationship, and making Altı Bey Oğlu the bey, D. Kazan's seeing the giant dragon shows the cause relationship, and his being out of his mind after seeing the dragon provides the result relationship. 5. Contrast: The contrast relationship, which provides the principle of consistency in text linguistics, is a structure that strengthens the meaning by using opposite words in a certain semantic plane. In the story titled Salur Kazan'ın Kıldürmesi of the Seven-Headed Dragon, it is seen in A. Kazan's giving orders to the inner-outer, right-left tribes in his war strategy. Thus, it is explained with contrasting words that the Oghuzs attacked the enemies from all sides. B. Kazan is mentioned with positive adjectives such as Salur igi, Konur athi, Eymür'ün sevic; The enemy is a snake, the characteristics of the two main characters are in contrast. C. Again, a contrast is seen in the expressions of Kazan, which has the attribute of the power of the Islamic religion, and in the expressions of infidel. Since Kazan is a Muslim and the enemy is an infidel, it has enabled us to consider the positive, good, strong and beautiful characteristics of Kazan in the text. 6. Comparison: The event, situation, person, place etc. compared in the text is a structure that ensures the comprehensibility of the text and indicates the element to be emphasized. In the story, it is seen that the positive-negative, strong-weak characteristics of the two main characters are compared in the expressions of A. Kazan being a strong hero, being brave and the enemy, the dragon, being weak and defeatable. B. In Lala, who instills spiritual power in Kazan so that he can kill the dragon, Kazan is attributed the titles of the apple of the eye of Kara Mountain, the stallion of the yearling, the ram of the sheep, the serdar of the wise, and the dragon is seen as a simple enemy, a sneaky, easily killed snake, again the character traits of the two heroes are compared. Thus, the attention that Kazan is a strong and good hero is given by comparing it with the traits of the opposing force. C. Kazan's reluctance to kill his enemy, the dragon, while he is asleep or in ambush, as a brave man, is again conveyed through the comparative relationship, with the aim of drawing attention to Kazan's positive traits. 7. Purpose: By stating or implying the purpose connection in the text, it is aimed for the reader to understand the text more clearly. The purpose relationship in the story is seen as an intention in A. Salur Kazan's aim to defeat hundreds of thousands of enemies and win the war. It has been determined that the purpose connection is established in B. Kazan's appointment of Kara Budak as the leader of the Vanguard in order to win the war, C. Kazan's sending an ambassador to the Sultan from the right, D. Kazan's sending Kıyan Oğlu Deli Dünder from the left to fight the enemy army, and E. Lala's not wanting to leave Kazan alone and wanting to support him when she learns that he is alone. 8. Condition: The aim is to strengthen the meaning in the text in terms of context with the use of words or expressions indicating condition. The elements in which a condition relationship is seen in the story draw attention in A. Lala's thoughts about Kazan. The condition relationship stands out in Lala's statement that he should not go after the enemy in order to protect his friend, and that if he does, he will be angry. The condition connection seen in B. Kazan's thinking of killing the dragon lying in his place without waking it, and then thinking that if he kills the enemy while he is asleep, this situation will not suit his heroic and brave reputation, it is intended to show that the hero exhibits a virtuous behavior. C. Kara Budak's threat to kill Kazan if he kills the dragon, asking permission from the Sultan and asking for a piece of the dragon that Kazan killed if the rumor is true, draws attention to the unrealized action-unrealized condition connection.

13. Dede Korkut Destanı: “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi”nin Metin Dil Bilimsel Bir Ölçüt Olan Tutarlılık Bağlamında Değerlendirmesi

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile arasında mali çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Ethics Committee Permission

Ethics committee permission is not required for this study. No research has been conducted on any living creature (human and animal). The article belongs to the field of literature.

Deconfliction Statement

The author of the article declares that there is no conflict of financial interest between him and any institution, organization, person related to this study.

Support and Thanks

Support was not received from any institution or organization in the study.

